

Оксана ШЕРЕМЕТА

кандидат філософських наук

Інститут філософії імені Г.С.Сковороди

Національної академії наук України

(Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8364-4300>

Електронна пошта: osheremeta2015@gmail.com

**ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ
Й ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА
У СУСПІЛЬНО-ЕТИЧНИХ ПОГЛЯДАХ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МИТРОПОЛИТА
АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО (1865–1944)**

У статті розкривається зміст поглядів митрополита УГКЦ Андрея Шептицького на військові організації українського громадянського суспільства як складові національного державотворення, розвинутих у межах його етичної системи, побудованої на засадах раннього неотомізму. Наведено приклади організованої митрополитом діяльності у сфері душпастирської опіки українських військових. Основними джерелами статті стали пастирське послання Андрея Шептицького «Як будувати Рідну Хату?» та спогади військових капеланів.

Ключові слова: *Андрей Шептицький, неотомізм, людський закон, побудова й оборона держави, військове капеланство.*

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах повномасштабної війни росії проти України кожен громадянин замислюється над її причинами, наслідками та пошуками шляхів перемоги. Означені питання, як і відповіді на них, укорінені у підході до побудови й оборони держави. Пошуку вірних рішень може сприяти звернення до повчання словом та ділом митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького

Аналіз джерел та публікацій. Бачення митрополитом організації оборони української держави тісно пов'язане з розвитком громадянського суспільства, а тоді з її побудовою. У задумі Шептицького ці процеси є важливими складовими його етичного вчення, створеного у межах раннього неотомізму (Шеремета, О. 2010). Державотворчі погляди митрополита викладені у посланні «Як будувати Рідну Хату?», інша назва якого «Ідеалом нашого суспільного життя» (Шептицький, А. 1998, с. 519–533). Як засвідчив о. Іван Гриньох, його перший варіант, написаний у грудні 1941 р., конфіскувала німецька окупаційна влада. На екземплярі, призначеному для Ватиканського архіву, митрополит власноруч написав: «Послання сконфісковане з ч. 2 А.В. за 1942 р., писане так, щоб уникнути конфіскації» (Гриньох, І. 1961, с. 35). Його текст із дещо зміненою термінологією був опублікований пізніше, у 1942 році. У ньому митрополит, за допомогою натяків,

у межах дозволеного, вказував на необхідність створення професійних оборонних спільнот та військових структур українським громадянським суспільством ще до моменту проголошення українцями держави. Після того мав відбуватися їх інтенсивний розвиток.

Відсутність української державності й поразка національно-визвольних змагань суттєво обмежували свободу висловлювань митрополита, зокрема у пастирських посланнях. За таких обставин важливо було віднаходити можливості для діяльності, не завжди відкритої. Дозволеним способом допомоги українським воїнам було військове капеланство. Відповідно, важливим джерелом стали спогади й дослідження сформованих під виховним впливом Андрея Шептицького капеланів, яких митрополит наставляв й особисто благословив на службу військовим. Вони були свідками його діяльності по створенню оборонної здатності українців, про що писали у своїх працях, які одними з перших почали формувати присвячену митрополиту історіографію. До них належали отець Ісидор Нагаєвський (1908–1989), капелан дивізії «Галичина», історик, в'язень польського табору, радянської та гестапівської тюрем, американської окупаційної зони у Німеччині й Італії, доктор філософії, професор, дійсний член НТШ у США, автор праці «Спогади польового духовника» (Нагаєвський, І. 1985); отець Іван

Гриньох (1907–1994), капелан, богослов, політичний діяч, дійсний член НТШ, автор книги «Слуга Божий Андрей — благовісник єдності» (Гриньох, І. 1961); отець Василь Лаба (1887–1976), капелан українських військових у австрійській армії під час Першої світової війни, у лавах УГА та дивізії «Галичина», професор Богословської Академії, патролог і каноніст, автор однієї з перших біографій Андрея Шептицького «Великий Митрополит Андрей. Його життя і заслуги» (Лаба, В. 1990) та спогадів «Заслужна роля польового духівництва» (Лаба, В. 1958, с. 309–312).

У контексті дослідження особливо цікаві праці О. Кіцери та П. Пундія, які висвітлюють внесок митрополита у розбудову у 1903 р. благодійного лікувального товариства «Народна Лічниця», а пізніше «Українського шпиталю «Народна Лічниця» імені Митрополита Андрея Шептицького», де зокрема проходили лікування інваліди УГА (Кіцера, О. 2015, с. 8–17; Пундій, П. 2015, с. 18–24). Це підтверджує і поручник УГА Максим Брилинський у статті «Інваліди УГА» (Брилинський, М. 1958, с. 594–604). Багато фактів про організацію військового капеланства та діяльність капеланів під проводом митрополита містяться в авторефераті кандидатської дисертації та монографії Д. Забзалюка (Забзалюк, Д. 2007; Забзалюк, Д. 2012).

Мета статті — розкрити зміст суспільно-етичних поглядів митрополита Андрея Шептицького на мілітарні аспекти розбудови українського громадянського суспільства та військову організацію національної держави, висвітлити його особисту участь в організації душпастирської опіки українських військовиків.

Виклад основного матеріалу. Питання побудови та оборони держави митрополит розвивав у рамках вчення про людський закон. Він є складовою частиною етичної системи Андрея Шептицького, що складається з етики законів (людський, природний та божественний) та етики чеснот, створеної у межах раннього неотомізму (див. детальніше: Шеремета, О. Ю. 2010). Відтак, відновлене вчення Томи Аквінського стало основою формування митрополитом поглядів про необхідність створення оборонних структур української держави та підтримки організації українських військових формувань у 1900–1944 рр. Тому тут важливо зупинитися на окремих частинах етичної системи Андрея Шептицького.

Погляди на українське громадянське суспільство та його оборонну функцію. А. Шептицький вважав, що українці мають бути готовими до

формування власної держави і ще до її проголошення побудувати громадянське суспільство. На думку митрополита, кожна українська сім'я має бути надійною «клітинкою національного організму», заснованою на любові, спільному вихованні дітей, а члени сім'ї — дбати про її економічне зростання. З початку свого єпископського урядування Шептицький закликав українців до збагачення зусиллями власної праці. Він пояснював, що Євангеліє засуджує лише несправедне багатство, а не багатство взагалі. Лінощі, пиятика, негосподарність, що призводять до розорення, природний закон і Біблія засуджують як тяжкі гріхи. Кожна сім'я також має бути осередком національної та релігійної культури. Шептицький заохочував українські сім'ї до вранішніх та вечірніх молитов, до читання вголос національної та релігійної літератури. Сім'ї мають поєднуватися у територіальні громади, що під духовним проводом священника та місцевої інтелігенції мають, завдяки організації братств та кооперативів, запобігати розоренню та стимулювати свій економічний розквіт. Забезпечення матеріального добробуту має поєднуватися зі здобутками духовного життя. Шлях до останнього владику Андрей вбачав у єднанні в церковному житті, частому причащенні, відкритті хат-читалень, проведенні інтелігенцією релігійно- та національно-просвітницької роботи.

Єдність громад є необхідною, але недостатньою умовою для становлення національного організму. Мають виникати і розвиватися також громадські об'єднання: «Є чи можуть бути, спільноти рільничі, промислові, торгівельні, наукові, літературні, мистецькі, кооперативи і синдикати різних фахів і працівників» (Кравчук, А. (за ред.) 1998, с. 528). Створення територіальних громад та громадських об'єднань (професійних спілок, кооперативів, братств тверезості, культурницьких ініціатив тощо) є справою добровільною, однак, необхідною для органічного розвитку сім'ї та нації. Згадані об'єднання є найбільш штучними із людських спільнот. Про них Шептицький зауважує наступне: «Дальшими організаціями, що вже даліше відходять від первозору-організму, — то всі спільноти, товариства, об'єднання, кооперативи, професійні спілки, що утворені волею людей для оборони, або для розвою якихось спільних дібр чи потреб» (Кравчук, А. (за ред.) 1998, с. 520) Продовжуючи думку митрополита, сюди можна віднести і військо як різновид професійних об'єднань. Об'єднання творяться вільними зусиллями громадян, які не можуть бути пасивними та байдужими до процвітання й обо-

рони своєї країни. Інакше настане омертвіння організму чи цілковите знищення.

У митрополита зразок живого організму для будь-яких об'єднань людей (сім'ї, громад, громадянського суспільства нації, держави тощо), свого роду конструктивний ідеал, подібності до якого всі вони, у тому числі й оборонні, мають прагнути (див. детальніше: Шеремета, О. 2010, с. 116–133). Цю ідею підкреслює й І. Гриньох, настановлюючи на думку, що зразком живого організму для митрополита є Христова Церква, у якій кожен свідомий християнин — це елементарна частина «таїнственного христового організму» (Гриньох, І. 1961, с. 37).

На думку митрополита, держава, завдяки створенню добрих законів, не суперечних природному та божественному праву, має забезпечити умови повноцінного розвитку професійних об'єднань, у тому числі й військових. А. Шептицький вважав, коли історія дасть українському народові шанс мати власну державу, громадянські об'єднання мають виступити основою для суспільних інститутів та війська. У рамках громадянських об'єднань мають бути заздалегідь підготовлені економічні, політичні, військові, духовні структури для національної держави. З її створенням громадянське суспільство має продовжувати розвиватися. Громади і громадянські суспільства існують тому, що людина природно схильна до таких об'єднань, «у тих спільнотах чоловік шукає заспокоєння потреб, яких не заспокоює ні родина, ні держава» (Шептицький, А. 1998, с. 528). Свобода діяльності й найкраще втілення в життя цілей цих спільнот має бути забезпечена людським законом.

Як зазначав у своїй праці «Слуга Божий Андрей — благовісник єдності» І. Гриньох, найціннішою спадщиною митрополита Андрея є його слово (Гриньох, І. 1961, с. 12). В. Янів у вступі до неї писав, що митрополит навчив свою паству приймати удари та протиставлятися їм, бути готовими до майбутніх випробувань (Гриньох, І. 1961, с. 6).

За свідченням військового капелана І. Нагаєвського, Андрей Шептицький добре розумів необхідність пробуджувати у молоді інтерес до професії військового і щороку «переконував українських молодих людей, що нам конче потрібні штабові старшини й генерали, бо без них не буде армії, а без армії не буде відновлення рідної державности» (Нагаєвський, І. 1985, с. 15). Митрополит й сам проходив військову службу в австро-угорській кавалерії, змушений був її

припинити 1884 р. через хворобу (Лаба, В. 1990, с. 16), що давало йому змогу особисто засвідчити наскільки важливою є мотивація, вишкіл та освіта для боєздатності армії. Саме через недостатній інтерес молоді до військової служби та небажання вступати до військової академії, де для українців стало зберігалось щороку два місця в Австро-Угорський період, отець Нагаєвський вбачав таємну причину невдач українського народу у Першій світовій війні (Нагаєвський, І. 1985, с. 15).

Практична діяльність митрополита у воєнно-капеланській сфері. Із теоретичною тісно пов'язана і практична діяльність митрополита для побудови майбутньої української держави. У контексті дослідження варто торкнутися питання медицини, інвалідів війни, військового капеланства. Бажаючи наблизити тогочасне українське суспільство до живого організму, Шептицький намагався огорнути своєю пастирською опікою усі сфери його життя. Особливу увагу митрополит приділяв охороні здоров'я. Прикладом солідарності стала гармонійна співпраця громадськості, Церкви та особисто митрополита у побудові «Народної лічниці».

За ініціативи Є. Озаркевича, підтриманої лікарями-українцями, галицьким духовенством, юристами, урядовцями та міщанами, у 1903 р. було створено товариство «Народна лічниця». Як пише О. Кіцера, переконавшись, що товариство лікує хворих безкоштовно й без огляду на їх віросповідання та національність, митрополит взяв цю добродійну організацію під свою опіку як духовну, так і фінансову (Кіцера, О. 2015, с. 8–9).

У 1929 році на зібранні представників українських громадських товариств для обговорення святкування 30-річчя на владичому престолі митрополита прозвучала пропозиція лікаря Івана Куровця відзначити цю подію побудовою шпиталю імені Андрея Шептицького. Як зазначає О. Кіцера, ініціативний комітет, очолюваний єпископом Іваном Бучком, за чотири роки зібрав 150 тис. злотих. Завдяки заклику управи «Народної лічниці» до громадськості станом на 1938 р. знайшлося 50 фундаторів іменних ліжок. Серед добродійців шпиталю була архієпархіальна рада Львівського ординаріату, директор української гімназії у Перемишлі Михайло Грицак, родина інженера Павла Дубравка та багато інших. Земельну ділянку для будівництва шпиталю та 5 тис. американських доларів подарував митрополит Шептицький (Кіцера, О. 2015, с. 11–13). Завдяки суспільній діяльності, свідомим зусиллям особи-

стостей, без державних коштів у 1938 р. шпиталь розпочав свою діяльність.

Постійними підопічними «Народної лічниці», як зазначають дослідники О. Кіцера та П. Пундій, були воїни Української Галицької Армії, які отримували у ній повне, безкоштовне медичне обслуговування з амбулаторними операціями (Кіцера, О. 2015, с. 10; Пундій, П. 2015, с. 19). Цю інформацію підтверджує і М. Брилинський, вказуючи, що інваліди УГА лікувались у львівських лікарів та «Народній лічниці» (Брилинський, М. 1958, с. 598–599). Під час війн у ній лікували поранених і хворих. Після захоплення Львова під час Першої світової війни, російські війська на базі медичного закладу організували військовий шпиталь. Під час відходу росіяни забрали з лікарні інструменти, прилади та навіть білизну (Пундій, П. 2015, с. 19). У 1939 р., після захоплення Львова радянськими військами, лічниця, до того як там був влаштований лікувальний заклад для владної верхівки, лікувала польських військових (Кіцера, О. 2015, с. 15–16). Переобладнання закладу на шпиталі загарбниками та пограбування майна після відступу свідчить про високий рівень її забезпечення. Під час Другої світової війни статус шпиталю було відновлено й призначено капелана, що вказує на підтримку Церквою шпитального служіння.

На особливу увагу заслуговує історія українського військового капеланства. Д. Забзалюк доводить, що співпраця митрополита Шептицького, священників та українського військового командування сприяла організації духовної опіки у всіх українських військових формуваннях досліджуваного періоду (легіону Українських Січових Стрільців, Української Галицької Армії, «Карпатської Січі», батальйонів «Нахтігаль» і «Роланд», стрілецької дивізії «Галичина», 1-ї Української дивізії у складі Української Національної Армії, Української Повстанської Армії). Митрополит Андрей Шептицький уважно стежив за діяльністю капеланів на фронтах, за можливості приїжджав особисто. Так, у жовтні 1917 р. відвідав Кіш і Вишкіл легіону Українських Січових Стрільців, освятив його прапор, переглянув стрілецький стройовий огляд, освятив пам'ятник полеглим воякам (Забзалюк, Д. 2007).

Д. Забзалюк відзначає, що духовенство УГКЦ на чолі з митрополитом Шептицьким, членом Української Народної Ради, відіграло активну роль у Першолистопадовому повстанні 1918 р. Священники брали участь у створенні військових частин і підрозділів УГА і разом з ними пішли на

фронт відстоювати незалежність республіки (Забзалюк, Д. 2007). Як підсумовував отець Василь Лаба, навіть окремі місцеві парохі були організаторами перевороту й очолювали новостворені органи української влади на місцях. Духовенство разом зі світською інтелігенцією та селянством стало до боротьби під прапором власної держави та докладало максимум зусиль для її розбудови (Лаба, В. 1958, с. 310).

Західноукраїнська народна республіка певної мірою практично реалізувала вчення митрополита про людський закон у військовій сфері, який, зокрема, забезпечив на законодавчому рівні можливість духовної опіки військових. Уряд республіки та державний секретаріат військових справ (далі — ДСВС) створили чітку структуру служби військових капеланів. Її організаційну схему визначили наказами ДСВС та Начальної Команди Галицької армії (далі — НКГА). Згідно з наказом ДСВС при військовому міністерстві 1 січня 1919 р. було створено вищий орган духовенства Збройних сил Зарадче Преподобництво, що призначав і звільняв капеланів, визначав їх права і статус, а також обов'язки, форми і методи діяльності. При НКГА — Польове Преподобництво, якому підпорядковувалися польові духовники бойових груп, згодом корпусів, бригад, полків та інших частин армії. Капеланів було зрівняно у правах зі старшинами, впроваджено для них ранги (Забзалюк, Д. 2012, с. 86–88). Отець В. Лаба згадував, крім опису обов'язків, однострою та звань капеланів, і про їх піднесений настрій завдяки службі в українській армії. Зазначав, що нестачу капеланів в УГА на початку війни вдалося подолати завдяки українським військовим духівникам австрійської армії, які поверталися з далеких фронтів та полону (Лаба, В. 1958, с. 311).

Найважливішою метою діяльності військового капеланства митрополит вбачав у турботі про спасіння душ. На її виконання наставляв військових капеланів, про що свідчить І. Нагаєвський (Нагаєвський, І. 1985, с. 9). Проте ця мета сприяла налагодженню й багатьох інших аспектів життя військових. Наприклад, за Забзалюком, капелани УСС, окрім релігійних, вважали своїми обов'язками добровільно долучатися до виховної роботи командування, опіки над пораненими, ведення обліку полеглих та місць їхніх поховань. На військових духівників УГА також було покладено організацію поховань полеглих воїнів, облаштування стрілецьких цвинтарів, могил із написами та їх ретельний облік. Капелани намагалися бути

корисними у всіх сферах військової служби і побуту вояків, піклувалися про матеріальне забезпечення стрільців та командирів (Забзалюк, Д. 2007).

Із перешкодами у виконанні не лише своїх обов'язків, а й призначенням на посади військові капелани зіткнулися в українських формуваннях вермахту. На вимогу українців, які пам'ятали, що християни спочатку мають слухати Бога і його Церкву, а тоді світську владу, у штат батальйонів «Нахтігаль» і «Роланд» було впроваджено посаду капелана. Дотримання цього християнського обов'язку й виступи духівників на захист військових пізніше створювало конфлікти між українськими капеланами та німецьким командуванням, що стало однією з причин їх розформування. Щоб домогтися призначення капеланів у кожен частину дивізії «Галичина», тобто 12 греко-католицьких священників, митрополиту Шептицькому спільно з українським командуванням потрібно було подолати опір відомства Гимmlера. Як зазначає Забзалюк, і у таких умовах капелани гідно виконували свої обов'язки (Забзалюк, Д. 2007).

Слушним буде розглядати мету створення військових формувань та обов'язки їх капеланів у складі німецької армії з позиції вищого духовенства УГКЦ. Її добре демонструє «Слово з нагоди річниці створення української дивізії «Галичина»» Патріарха Йосипа Сліпого, учня та наступника Андрея Шептицького на митрополитському престолі. Він писав, що у Другій світовій війні зійшлися дві сили для панування над Європою та світом. Їх зіткнення використали українці як нагоду здобути волю. Для спротиву з'явилася потреба створити військові формування з модерним військовим вишколом, одним із яких у 1943 р. стала дивізія «Галичина» (Нагаєвський, І. 1985, с. 6). «Українська Галицька Дивізія», як зазначав кардинал, під кінець війни стає основою Української Національної Армії. «Продовжуючи славу традицію Українських Січових Стрільців, — писав Сліпий, — на зміну батькам йдуть їхні сини, щоб з поміччю св. Юра та Пречистої Матері підняти червону калину — символ потоптаної нашої Батьківщини. Їхня ціль не була будувати «нову Європу» чи служити новому наїзникові, а у слушний час на згарищах обидвох імперій творити свою нову державу» (Нагаєвський, І. 1985, с. 6).

Перед капеланами Першої Української дивізії у складі Української Національної Армії, після закінчення війни й перебування її складу у таборах

для інтернованих в Італії, новим викликом стало завданням не допустити повернення до СРСР дивізійників, де на них чекали репресії. Капелани встановили зв'язок із Ватиканом і особисто з Папою Пієм XII, який врятував вояків дивізії, звернувшись до англійців із проханням надати українцям захист. Спільними зусиллями церковних діячів та української діаспори у вересні 1948 р. уряд Великої Британії звільнив вояків і надав їм статус емігрантів (Забзалюк, Д. 2007). Крім того, отець Іван Гриньох, уже як другий віце-президент Української головної визвольної ради (УГВР), виконуючи дипломатичну місію, брав участь у секретних переговорах із офіційними представниками Румунії і Угорщини. І. Гриньох в одній зі своїх доповідей зазначав, як згадує один із членів УГВР Микола Галів, що тоді вдалося домовитися з угорцями про зброю, яку їхні відступаючі військові частини залишатимуть для УПА (Галів, М. 2007). Отож, військові капелани гідно продовжували справу митрополита, готували українців до побудови власної держави та її війська на християнських засадах. Багато з них пожертвували для цієї мети своїм життям.

Висновки. Погляди на необхідність побудови українцями національної держави та війська митрополит А. Шептицький розвивав на засадах раннього неотомізму у межах вчення про людський закон — важливої складової його власної етичної системи. Митрополит накреслив план створення українцями спочатку громадянського суспільства, а згодом — держави, без крайнощів індивідуалізму та колективізму, у центрі яких стоїть людина як індивідуальність, творець та учасник створених нею спільнот для особистого та суспільного розвитку. Розуміння необхідності збереження життя особистості, права вільного розвитку сім'ї для примноження роду, творення вільних об'єднань добросовісних громадян, які співпрацюють для примноження спільного добра, у задумі митрополита формує потребу створення оборонних структур та військових формувань ще у громадянському суспільстві. Зі створенням держави вони мають перерости у відповідні міністерства, відомства та армію, й продовжувати оберігати вільний розвиток громадянського суспільства.

Андрей Шептицький вказував на важливість виховання необхідної мотивації у молоді для вступу до військових навчальних закладів та війська. Добре умотивованими, на його думку, мали бути й громадяни незалежної держави українців, щоб свідомо дбати про її оборонні

потужності та армію. Держава ж зобов'язана виконувати свою головну функцію — створювати відповідні закони, що сприятимуть підвищенню її обороноздатності.

Дбав митрополит і безпосередньо про українських військових, розвиваючи службу військових капеланів. Вони, окрім суто священницьких обов'язків, опікувалися культурними та матеріальними потребами воїнів, вдавалися й до ди-

пломатичної діяльності для їх захисту та забезпечення озброєнням, як у випадку І. Гриньоха. Заохочував митрополит і цивільних турбуватися про військових, надихаючи на спорудження «Народної лікарни» й турботу про інвалідів війни. Метою повчань та діяльності митрополита Андрея Шептицького було навчити українців діяти спільно, злагоджено, як єдиний живий організм, для розбудови та оборони власної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Брилинський, М. (1958). Інваліди УГА. *Українська Галицька Армія. У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії)*. Вінніпег: Видавництво «Канадійський Фармер», с. 594–604.

Галів, М. (2007). Іван Гриньох: душпастир і політик. *Патріархат*. № 6 (403). URL: <https://web.archive.org/web/20081203163129/http://www.patriarkhat.org.ua/ukr/archive/article%3B426%3B403/> [дата зверн.: 15.12.2023].

Гриньох, І. (1961). *Слуга Божий Андрей — благовісник єдності*. Мюнхен: Друкарня та видавництво «Biblos», 222 с.

Забзалюк, Д. Є. (2007). *Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст.*: (автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 20.02.22 — військова історія). Львів, 20 с.

Забзалюк, Д. Є. (2012). *Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст.* Львів: ЛьвДУВС, 188 с.

Кіцера, О. (2015). Митрополит Андрей Шептицький і «Народна Лікарня». (Ред. А. В. Мальований). *Медики і медицина в житті та діяльності Митрополита Андрея Шептицького (До 150-річчя від дня народження): бібліографічний покажчик*. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, с. 8–17.

Кравчук, А. (за ред.). (1998). *Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали. 1899–1944* (у 3 т., Т.2). Львів: «Місіонер», с. 519–533.

Лаба, В. (1958). Заслужна роля польового духівництва. *Українська Галицька Армія. У 40-річчя її участі у визвольних змаганнях (матеріали до історії)*. Вінніпег: Видавництво «Канадійський Фармер», с. 309–312.

Лаба, В. (1990). *Митрополит Андрей Шептицький. Його життя та заслуги*. Люблін: «Свічадо», 63 с.

Нагаєвський, І. (1985). *Спогади польового духовника*. Торонто, 185 с.

Пундій, П. (2015). Опіка митрополита Андрея Шептицького над народним здоров'ям. (Ред. А. В. Мальований). *Медики і медицина в житті та діяльності Митрополита Андрея Шептицького (До 150-річчя від дня народження): бібліографічний покажчик*. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, с. 18–24.

Шеремета, О. Ю. (2010). *Етичні ідеї митрополита Андрея Шептицького у релігійно-філософському контексті кінця ХІХ — першої половини ХХ ст.*: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 — Історія філософії. Київ, 214 с.

REFERENCES

Brylinskyi, M. (1958). Invalidy UHA [Disabled persons of the UGA]. *Ukrainska Halyska Armia. U 40-richchia yii uchasty u vyzvolnykh zmahanniakh (materialy do istorii)*. Vinnipeg: Vydavnytstvo «Kanadiisky Farmer», s. 594–604. [in Ukrainian].

Haliv, M. (2007). Ivan Hrynokh: dushpastyr i polityk [Ivan Hryniokh: pastor and politician]. *Patriarkhat*. № 6 (403). URL: <https://web.archive.org/web/20081203163129/http://www.patriarkhat.org.ua/ukr/archive/article%3B426%3B403/> [Accessed: 15.12.2023]. [in Ukrainian].

Hrynokh, I. (1961). *Sluha Bozhyi Andrei — blahovisnyk yednosti* [Servant of God Andrei is a herald of unity]. Miunkhen: Drukarnia ta vydavnytstvo «Biblos», 222 s. [in Ukrainian].

Kitsera, O. (2015). Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i «Narodna Lichnytsia» [Metropolitan Andrei Sheptytskyi and the “People’s Hospital”]. (Red. A. V. Malovanyi). *Medyky i medytsyna v zhytti ta diialnosti Mytropolyta Andreia Sheptytskoho (Do 150-richchia vid dnia narodzhennia): bibliohrafichni pokazhchyk*. Lviv: Drukarnia Lvivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho, s. 8–17. [in Ukrainian].

Kravchuk, A. (ed.). (1998). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: zhyttia i diialnist. Dokumenty i materialy. 1899–1944* [Metropolitan Andrei Sheptytskyi: life and activities. Documents and materials. 1899–1944]. (v 3 t. T. 2). Lviv: «Misioner», s. 519–533. [in Ukrainian].

Laba, V. (1958). Zasluzhna rolia polovoho dukhivnytstva [Meritorious role of soldier priest]. *Ukrainska Halytska Armia. U 40-richchia yii uchasty u vyzvolnykh zmahanniakh (materiialy do istorii)*. Vinnipeh: Vydavnytstvo «Kanadiiskyi Farmer», s. 309–312. [in Ukrainian].

Laba, V. (1990). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Yoho zhyttia ta zasluhy* [Metropolitan Andrei Sheptytskyi. His life and achievements]. Liublin: «Svichado», 63 s. [in Ukrainian].

Nahaievskiy, I. (1985). *Spohady polovoho dukhovnyka* [A soldier priest memories]. Toronto, 185 s. [in Ukrainian].

Pundii, P. (2015). Opika mytropolyta Andreia Sheptytskoho nad narodnym zdoroviam [Metropolitan Andrei Sheptytsky’s care for public health]. (Red. A. V. Malovanyi). *Medyky i medytsyna v zhytti ta diialnosti Mytropolyta Andreia Sheptytskoho (Do 150-richchia vid dnia narodzhennia): bibliohrafichni pokazhchyk*. Lviv: Drukarnia Lvivskoho natsionalnoho medychnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho, s. 18–24. [in Ukrainian].

Sheremeta, O. Yu. (2010). *Etychni idei mytropolyta Andreia Sheptytskoho u relihiino-filosofskom konteksti kintsia XIX — pershoi polovyny XX st.* [Metropolitan Andrei Sheptytskyi’s ethical ideas in religion-philosophical context of the end of XIX and first half XX centuries]. (Candidate’s thesis). Kyiv, 214 s. [in Ukrainian].

Zabzaliuk, D. Ye. (2007) *Dushpastyrska sluzhba ukrainskykh viiskovykh formatsii pershoi polovyny XX st.* [The pastoral service of Ukrainian military formations in the first half of the XX century]. (Extended abstract of Candidate’s thesis). Lviv, 20 s. [in Ukrainian].

Zabzaliuk, D. Ye. (2012). *Dushpastyrska sluzhba ukrainskykh viiskovykh formatsii pershoi polovyny XX st.* [The pastoral service of Ukrainian military formations in the first half of the XX century]. Lviv: LvDUVS, 188 s. [in Ukrainian].

Oksana SHEREMETA

PhD of Philosophical Sciences

Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy

of the National Academy of Sciences of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0001-8364-4300

MILITARY BUILD-UP OF THE UKRAINIAN STATE AND ORGANIZATION OF THE MILITARY CHAPLAINCY IN THE SOCIO-ETHICAL VIEWS AND ACTIVITIES OF METROPOLITAN ANDREI SHEPTYTSKYI (1865–1944)

The article reveals the content of the views of the Metropolitan of the UGCC Andrei Sheptytskyi on the military organizations of Ukrainian civil society as a component of the national state-building, developed within the framework of his ethical system, built on the principles of early neo-Thomism. Examples of activities of pastoral care of the Ukrainian military organized by the Metropolitan are given. The main sources of the article were Andrei Sheptytskyi’s pastoral letter “How to Build a Native House?” and the memories of military chaplains.

In his own teachings, the metropolitan outlined a plan for Ukrainians to create first a civil society, and then a state, in the centre of which is a person as an individual, a creator and a participant in the communities created

by him. Its protection forms the need for the creation of defence structures and military formations even in civil society, which, with the creation of the state, will grow into relevant ministries, departments and the army.

Andrei Sheptytskyi pointed out the importance of raising the necessary motivation among young people to enter military educational institutions and the army and citizens of the Ukrainian state to consciously take care of its defence capabilities. The state, on the other hand, is obliged to create appropriate laws that will contribute to increasing its defence capability.

The metropolitan also cared directly about the Ukrainian military, developing the service of military chaplains. In addition to their priestly duties, they took care of the cultural and material needs of the soldiers, and engaged in diplomatic activities to protect them and provide them with weapons. The metropolitan inspired civilians to build medical institution "People's hospital", which he supported financially, and care for the disabled. So, the goal of Andrei Sheptytskyi's teachings and activities was to teach Ukrainians to act harmoniously, as a single living organism, for the development and defence of their own state.

Keywords: Andrei Sheptytskyi, neo-Thomism, human law, military build-up, military chaplaincy.